

BAL HAKKINDA BÝLGÝ

BAL hakkýnda söylenecek o kadar çok þey var ki, sýrf vefakar bal emekçilerinin, yani arýlarýn, Orta Asya’nýn kalbinden Avrupa’ya, oradan Kolomb’un gemileriyle Amerika’ya ve daha nice yerlere yaptýklarý maceralý yolculuklarý anlatmak oldukça uzun sürer. Gelin biz burada, çepitli kültürlerin ona yüklediði ilginç anlamlardan dem vuralým. Bal denilen bu iksirli besin tarih boyunca o kadar çok itibar görmüþ ki, bilgelikleriyle ünlü bir çok karakterin çocukluklarýný bal kabýklayarak geçirdiklerine kanaat getirilmiþ. Yunanlılar yüce tanrýsý Zeus’tan, matematiði ve vejetaryenliði kendi tarikatýnda birleþtirmiþ Pitagoras’a kadar bir çok kibinin bal yiyerek büyüdüðüne inanýlmýþ. Bu düþünce sadece bal süre boyunca yegane doðal tatlandýrýcý olmasýndan kaynaklanmýyor. Bunun yaný sýra, tatlý yiyecekler tarih boyunca doðal þifa vericiler olarak algýlanýrmýþ ve her zaman ayrýcalýklý kibilerin sofrasýnda yer alýrmýþ. Herodot’un Mýsýr tarihinden bize aktardýðýna göre, Mýsýr tanrýlarına adayacaklarý hayvanlarý un, kuru üzüm, incir ve çepitli aromalarýn balla harmanlanmasýndan oluban bir karýþýmla doldururlarmýþ. Bu karýþýmlarýn bazýlarý günümüzün aþýz biraz ‘garip’ olarak nitelendirilse de unutmamamýz gereken bir baþka nokta da, eski çaðlarda balýn en önemli çepni maddesi olmasý. Günümüzün tersine, insanlar yemeklerini sac aþýrý bahatlarla renklendirmiyorlarmýþ. Örneðin Epaentes’in bize verdiði tarife göre, Yunanlılarýn en sevdiði ‘bal dolması’, peynir, et, vinegar ve soðanla yapýlýyormuþ. Romalý retorik ustasý Jullius Pollux, Onamasticon adlý kitabýnda balda pipirilmis incir yapraklarýnýn tadýndan bahseder. Kuzey Amerika kýzýlderililerinden Mohavklar’ýn kamp ateþinde pipirdikleri, içi bal, elma suyu ve meyve yaðlarýyla doldurulmuþ bal kabaklarý da çok lezzetli olmalı.

Balýn þifasýna dair en güzel hikayelerden biri de hayatýn anlamýný alçak gönüllü zevklerde bulan Demokritos’un baþýndan geçenlerdir. Tüm hayatýný tutumlu bir þekilde geçirmiþ 109 yaþýnda yaplý bilge, ölüm vaktinin çok da uzakta olmadýðýný kavradýðýnda, her gün biraz daha az yemeye verir. Bu nedenle çepitli besinlerden birer birer vaz geçer. Tam da en son yiyecekten vazgeçtiði gün Tanrý Deme-ter’in adýna düzenlenen festival baþlar. Yaplý adam da bu kutsal günde ölerек saygýsýzlyk etmek istemez. Bunun üzerine festival boyunca içi bal dolu bir kabý burnuna yaklaþtýrýp koklamakla yetinir. Festival bittiðinde kap önünden alýnan bilge, anýnda ölür.

Her ne kadar günümüzde pek rastlanmasa da, arýlarla olan iliþkimiz, balýn toplanma ve yenme alýþkanlýklarý çoðu kez dini ritüelleri çaðrýþtýrmakta. Bu kanýyy doðrularcasýna Efes ve Elevisis’deki rahibeler ‘arýlar’ diye adlandýrýlýrmýþ. Ýbranice’de arý demek olan dbure kelimesinin kökü sözcük anlamýna gelen dbr’dan gelir. Ayný lisandaki Deborah ismi de arýnýn asli görevinin Kutsal Söz olan doðru’yu söylemek olduðuna iparet eder. Toplandýktan sonra herhangi bir iþleme tabi tutulması gerekmediði için bu mucizevi iksir, Tanrý’nýn arýlar yoluyla bize ilettiði bir mesajdır; Tanrý’nýn sözü, onun çiçeklerinden arýlar vasýtasýyla bala tabýnýr. Kutsal sözün yolculuðu bu kadarla da kalmýyor. Anlatýlanlara göre Eflatun ve Pindar gibi büyük þairlerin aþýzýndan çýkan sözleri de arýlar tabý dillerine. Belki de doðumdan hemen sonra ađlayan bebeklerinin dillerini ballý bir bezle saran Senegal ve Ivory Adalý kadýnlarýn zihinlerinden de ayný düþünceler geçiyordun Eski bir geleneðe göre evlenen çiftlerin avuç içlerine de bal dökülürmüþ. Erkek ve kadýn birbirlerinin avuçlarýndan bal yiyerek birbirlerine kötü söz söylemeyeceklerine ve el kaldýrmayacaklarýna dair söz verirlermiþ. Anlayacaðýnýz eski beraberliklerde balýn ehemmiyeti sadece balayý ile sýnýrlý kalmýyormuþ.

Yeraltýna ballý mesaj

Arýlarýn Tanrý ve Yaradýlýþ’la olan iliþkileri daha bir çok kültürde karþýmýza çýkmakta. gizli inanýþý Popul Vuh’a göre ilk arý, dünyanýn merkezindeki bir kovanda doðmuþtur. Bir volkanýn lavlarý gibi elleri yakan ve gözleri kamaþtýran bu hayvanýn asli görevi insaný kayýtsýz ve bilgisizlikten uyandırmaktır. Romalýlarýn ilkbahar tanrýçasý Prosperina’nýn mekaný da yeraltýdır. Bu tanrýçayý çok kýzdýrmaktan korkan Romalýlar, O’nun yer altýndan ateþten biyýlan þeklinde çýkmasýný engellemek için çare olarak ballarýndan fedakarlýk etmiþler.

Ovid’de balýn aslýnda bize þarap tanrýsý Baküs’ün bir armaðaný olduðunu söyler. Baküs bir sefer sonrasýnda satirleriyle beraber hoplaya zýplaya geri dönerken satirler sistralarýný çalmaya baþlarlar. Çýnlayan enstrümanlarýn sesiyle bir ađaçtan çýkan bir yýðýn böcek üzerlerine Baküs de böcekleri alýp ilk kez bal yapacaklarý yere götürür.

Tabi bu efsaneyi duyduktan sonra Yunanlı ve Romalýlarýn þaraba bal katýp fermante ederek mead denilen bir içki elde ettiklerini öðrenmek pek þaþýrtýcý olmuyor. Týpký doðumlarda olduðu gibi ölümlerde de balla yapýlan ritüellerin ayrý bir yeri var. Neolitik çaðlardan itibaren Babil, Sümer ve Girit gibi bir çok medeniyet önemli insanlarýný balla birlikte gömmüþtür. Çünkü bal dünyaya giripin anahtarýdır. Büyük Ýskender’de ölümünden sonra halis balla mumyalanmýþ.

Arizona’nýn Hopi kýzýlderilileri de arkada býraktýklarý yýlýn ölüsünü, kýp gündönümünde b
yapýlma bir yemekte simgesel olarak yakarlarmýþ. Anlayacađýnýz balýn þifasy hem burada, hem de
diđer tarafta insanođluna hizmet etmeye devam ediyor, herkese tatlý ve sađlýklý günler
dileđiyle…